

УДК 37.011.3-051.014.54

Л. ВОЛИК

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ГЕНЕЗИС СТАНУ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкривається генезис та характеристика готовності педагогів до інноваційної діяльності, сутність та значення, визначаються її компоненти.

***Ключові слова:** педагог, освіта, інновація, інноваційні педагогічні технології, інноваційна діяльність вчителя.*

Постановка проблеми та аналіз актуальних досліджень. Найсуттєвішою ознакою освітніх систем початку ХХІ ст. є «тотальна інноваційність». Педагогічними колективами активно апробуються вітчизняні та зарубіжні освітні технології, альтернативні традиційній, створюються авторські школи, розробляються й запроваджуються в навчально-виховний процес авторські навчальні програми, методики, технології тощо. Тому важливим складником професіоналізму стає готовність освітян до оцінки нових педагогічних технологій, визначення їх відповідності потребам і можливостям конкретного навчального закладу, а також здатність педагогів до коректної експериментальної перевірки інноваційних ідей.

Аналіз психолого-педагогічних джерел уможливив висновок про те, що досліджувана проблема вимагає розв'язання як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

© Л. Волик, 2012

Теоретичні засади підготовки освітян до інноваційної професійної діяльності отримали часткове осмислення в педагогічній інноватиці. Її витоки містяться в загальній інноватиці, предметом якої первісно були економічні та соціальні закономірності створення й розповсюдження науково-технічних новацій. Але достатньо швидко до сфери інтересів загальної інноватики ввійшли й соціальні новації, перш за все, нововведення в організаціях і підприємствах. Тому наприкінці 50-х років ХХ ст. інноватика стала галуззю міждисциплінарного вивчення нововведень. Міждисциплінарні дослідження інновацій у СРСР розпочалися з вивчення проблем освоєння організаціями технічних новацій, перш за все, аналізу труднощів впровадження автоматизованих систем управління (АСУ). Наприкінці 70-х – початку 80-х років ХХ ст. у Радянському Союзі з'явилися перші дослідницькі групи з питань інноваційної політики, які діяли на постійній основі (група у Всесоюзному науково-дослідному інституті системних досліджень – Н. Лапін, А. Пригожин, Б. Сазонов, В. Толстой та ін.

Становлення західної педагогічної інноватики пов'язують із п'ятдесятими роками ХХ ст. У працях західних авторів розглядаються теоретичні та практичні аспекти інноваційних процесів у системі освіти. Зокрема, в дослідженнях американських та англійських педагогів (Х. Барнет, Дж. Бассет, Д. Гамільтон, Н. Гросс, Р. Едем, Е. Роджерс, Д. Чен та ін.) аналізуються закономірності та умови розповсюдження освітніх новацій, питання управління інноваційними освітніми процесами.

Серед надбань західної педагогічної інноватики відзначимо, в першу чергу, розробки в галузі її складової частини – педагогічної дифузії, яка вивчає процеси сприймання педагогічних інновацій освітянським співтовариством і широкою громадськістю, а саме: досліджує закономірності розповсюдження нововведень; виявляє сутнісні риси та специфічні особливості функціонування педагогічного співтовариства як інноваційного середовища; розробляє типологію процесів освоєння нового в освітній галузі; вивчає умови та шляхи формування готовності педагогічного співтовариства й соціуму до сприйняття та оцінки педагогічних інновацій тощо.

В Україні та країнах близького зарубіжжя перші кроки в процесі становлення педагогічної інноватики було зроблено в останнє десятиріччя ХХ ст. (В. Лазарев, Л. Подимова, О. Попова, М. Поташник, Н. Юсуфбекова та ін.) [1-4]. Зокрема, виявлені рушійні сили модернізаційних перетворень у системі освіти, досліджено закономірності перебігу інноваційних процесів в освітній галузі, розпочата робота щодо визначення понятійно-термінологічного апарату педагогічної інноватики, здійснено класифікацію педагогічних нововведень, виявлено структуру інноваційної діяльності, подано характеристику окремих педагогічних інновацій тощо.

У 70-ті – 80-ті роки ХХ ст. проблема готовності до педагогічної діяльності найбільш ґрунтовно й послідовно досліджувалася В. Сластьоніним [5]. Розглядаючи даний феномен з позицій особистісного підходу, учений визначає готовність як «особливий психічний стан, що характеризується наявністю в суб'єкта образу структури певної дії та постійною спрямованістю свідомості на її виконання. Вона містить у собі різного роду установки на усвідомлення педагогічної задачі, моделі ймовірної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їх співвідношенні з труднощами та необхідністю досягнення певного результату» [6, с. 78]. Готовність до педагогічної діяльності, на думку В. Сластьоніна, не є природженою якістю особистості, а являє собою результат її підготовки в педагогічному навчальному закладі. До факторів, які сприяють оптимізації процесу формування готовності, науковець відносить теоретичну і практичну підготовку студентів до педагогічної діяльності, розвиток у них адекватної мотивації та професійно важливих якостей особистості.

Наприкінці 80-х років ХХ ст. предметом досліджень радянських учених стала готовність у різних сферах педагогічної діяльності, зокрема, готовність до професійної діяльності в школах продовженого дня, роботи з батьками, патріотичного та ідейно-політичного виховання учнів, педагогічного спілкування і педагогічного аналізу тощо. Серед різноманітних підходів до трактування поняття «готовність до педаго-

гічної праці» найбільш слушною нам здається позиція Л. Кондрашової, яка вважає, що готовність вимагає розгляду і як складне утворення особистості, і як регулятор поведінки, і як умова результативності педагогічної праці [7]. Грунтуючись на результатах її теоретико-експериментального дослідження, під готовністю до педагогічної праці ми будемо розуміти інтегративне особистісне утворення, що є регулятором та умовою успішної професійної діяльності педагогів.

Без сумніву, інновації в педагогіці залежать від професіоналізму педагогічних кадрів, їх готовності працювати в сучасних умовах. За цих умов, особливої ваги набуває питання сформованості індивідуальних особливостей педагогів, сформованість мотиваційної направленості, його творчого потенціалу, аналітичні та організаторські можливості. І. Рудницька серед складових успішної самореалізації педагога визначає: лідерство, ініціативність, самостійність, гнучкість, комунікабельність, урівноваженість, оптимізм, вимогливість, почуття субординації. У статті «Проблема самореалізації вчителя: утвердження через інновації» авторка доводить, що «змістовна інноваційність – відкритість до нових знань і краших досягнень у науці, культурі й соціальній практиці, усвідомлене бачення перспектив розвитку суспільства, впевненість у реальності цих перспектив» [8, с.43.].

Нині суттєво змінилася методологія безперервної педагогічної освіти: традиційна знаннева парадигма підготовки освітянських кадрів, на якій ґрунтувалася радянська педагогічна наука, поступається місцем особистісно-орієнтованій інноваційній парадигмі. На емпіричному рівні роботу, спрямовану на поширення освітніх нововведень, очолює Азійський центр педагогічних інновацій, створений при ЮНЕСКО наприкінці 70-х років ХХ ст.

Проблематика загальної педагогічної інноватики є предметом наукових досліджень К. Ангеловські, Х. Барнета, Дж. Бассета, Х. Білла, С. Болена, К. Вазіної, Д. Гамільтона, Н. Гросса, Л. Даниленко, Р. Едем, В. Кваші, М. Кларіна, В. Лазарева, О. Лоренсова, О. Попової, М. Поташника, А. Хабермана та ін. Серед наукового доробку вітчизняних вчених можна назвати докторську дисертацію І. Богданової «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій», кандидатську дисертацію О. Кияшка «Інноваційні педагогічні технології підготовки молодших спеціалістів в закладах I-II рівнів акредитації», у яких досліджується ефективність використання модульно-рейтингової технології в професійній підготовці майбутніх учителів.

У докторській дисертації І. Гавриш «Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності», Е. Ляска «Теоретико-методологічне обґрунтування та ефективність педагогічних інновацій вчителів молодших класів», кандидатських дисертаціях Н. Клокар «Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності», О. Козлової «Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти», Г. Кравченко «Освоєння вчителями початкових класів педагогічних інновацій в умовах внутрішньошкільної методичної роботи» розглянуто питання становлення педагогічних працівників як суб'єктів освітніх інновацій в умовах післядипломної педагогічної освіти, виявлено фактори успішності інноваційної діяльності освітян. Проте, через надзвичайну складність досліджуваної проблеми та специфічні особливості, притаманні технології формування готовності студентів до інноваційної професійної діяльності порівняно з технологією відповідної підготовки вчителів у системі післядипломної освіти, зазначені дисертації можна розглядати лише як перші кроки на шляху до її розв'язання.

Метою даної статті є розкриття генезису та характеристики готовності педагогів до інноваційної діяльності, її сутності та значення.

Виклад основного матеріалу. Проблема готовності людини до певних форм реагування, поведінки та діяльності стала об'єктом спеціальних досліджень досить давно. З другої половини ХХ ст. – початок ХХІ ст.) готовність починає вивчатись у контексті теорії діяльності взагалі та професійної діяльності. При цьому в працях сучасних на-

уковців зустрічаються найрізноманітніші трактування готовності, що обумовлюється як розбіжністю наукових підходів авторів, так і специфікою конкретної професійної діяльності, яка була об'єктом аналізу:

– М. Дьяченко – цілеспрямований вияв особистості, що містить у собі її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, навички, уміння, установки, налаштованість на певну поведінку» [9, с. 4];

– С. Кубіцький – «спрямованість особистості, яка передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, уміння й установки на певну поведінку в незвичних умовах» [10, с. 6];

– Н. Левітов – «передстартова активізація психічних функцій» [11, с. 221];

– В. Ширинський – «інтегративна професійна якість» [12, с. 19].

Аналіз визначень поняття «готовність» уможливив висновок про доцільність виокремлення двох основних підходів у трактуванні означеного феномена: функціонального та особистісного. Функціональний підхід до визначення поняття «готовність» (Н. Левітов, та ін.) ґрунтується на розгляді останньої як «передстартової активізації психічних функцій». За умов особистісного підходу (М. Дьяченко, Л. Кандибович та ін.) поняття «готовність» трактується як дієвий стан особистості, що виражається в здатності до продуктивної реалізації знань, умінь та навичок і дозволяє особистості швидко орієнтуватись, продуктивно реалізовувати прийняте рішення, створювати творчу атмосферу.

З метою уніфікації означених підходів М. Дьяченко і Л. Кандибович запропонували розрізнати загальну й ситуативну готовність, розуміючи під першою стійку характеристику особистості, що є передумовою успішного виконання діяльності, а під іншою – психофізіологічний стан, який відповідає умовам виконання діяльності в конкретній обстановці. «Крім готовності як психічного стану, існує й виявляється готовність як стійка характеристика особистості. Її називають по-різному: підготовленістю, тривалою або стійкою готовністю. Вона діє постійно, її не треба кожного разу формувати в зв'язку із завданнями діяльності. Виявляючись завчасно сформованою, ця готовність – визначальна передумова успішної діяльності» [9, с. 20].

При визначенні нашого підходу до трактування основних категорій дослідження ми враховували те, що сутнісною ознакою інноваційної педагогічної діяльності є її комплексний характер, який виявляється в спрямованості на створення, розповсюдження та впровадження педагогічних нововведень. Зважаючи на це, одне з основних понять нашого дослідження – категорію **«інноваційна діяльність педагога»** – ми будемо трактувати таким чином: «комплексна діяльність, спрямована на створення, впровадження та розповсюдження освітніх новацій».

Багато проблем, що постають перед педагогом в умовах інноваційного режиму, пов'язано з недостатнім рівнем їх готовності до інноваційної діяльності. Інноваційна педагогічна діяльність – це особливий вид творчої діяльності, який спрямований на оновлення системи освіти.

Результатом інноваційної педагогічної діяльності є створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явище, перебудовує суспільно-педагогічні відносини. Тобто, педагог в інноваційному педагогічному режимі – це дослідник власної особистості та діяльності тих, кого він навчає і виховує. Особистісно-орієнтований характер інноваційної педагогічної діяльності визначає міру включення в неї. Вивчення інноваційної практики педагогічних освітніх закладів дозволяє стверджувати, що результативність інноваційної діяльності педагога залежить не лише від його професійної майстерності, а й від позитивної „Я”-концепції, особистісної готовності розпочати перетворення навчально-виховного процесу.

Готовність розглядається як внутрішня сила, яка формує інноваційну позицію педагога. Це – складне інтегративне утворення, що включає мотиваційний, емоційно-вольовий, пізнавальний компоненти. Кожний компонент готовності до інноваційної

діяльності характеризується певними особливостями, які виявляються на стадії підготовки „налаштування” педагога на перетворюючу діяльність. Особливу роль в цьому відіграє позитивна мотивація до інноваційної діяльності, яка проявляється через задоволення особистісних і професійних потреб педагога.

Механізм виникнення готовності вихователя до інноваційної діяльності та умови, в яких цей механізм може функціонувати, неможливо уявити собі без осмислення психологічних бар'єрів, що неминуче виникають тоді, коли потрібно вийти за межі „своєї системи” координат, звичних способів вирішення професійного завдання, свого уявлення про способи виконання діяльності. В основі багатьох причин неприйняття педагогічних інновацій лежить одна – опір особистості педагога знеціненню власної „Я”-концепції. Ця причина пояснює антиінноваційну поведінку педагога, яка виявляється в чутливості до критики, страху перед невизначеністю, небажанні витратити сили на нові способи педагогічної діяльності, боязні й неприйнятті всього нового, що може порушити баланс внутрішньої душевної рівноваги, повній задоволеності положенням статус-кво та ін. Дані антиінноваційні бар'єри знімаються через організацію творчих груп педагогів, де для кожного вихователя має створюватися ситуація успіху, терпимості до невдач (якщо педагог небайдужий до результатів своєї праці). Групові дискусії, рефлексивна інверсія, активне обговорення проблемних питань зменшують опір новому, формують орієнтацію на досягнення успіху, а не на уникання невдач.

Сучасні дослідники (зокрема, Т.Поніманська) накреслюють види готовності до інноваційної педагогічної діяльності – ситуативну, творчу й авторську [13]. Допускається, що дані види готовності повинні прогностично попередити інноваційну інертність у педагогічній практиці, а також підготувати педагогів до вирішення різного роду творчих завдань.

Ситуативна готовність передбачає уміння оперативно і доцільно вирішувати нестандартні завдання, що виникають у виховному процесі з ініціативи не педагога, а інших його учасників (дітей, батьків, колег, керівництва). У цих ситуаціях педагог вступає як суб'єкт інновації.

Творча інноваційна готовність є основою педагогічного процесу, який базується на передових ідеях та новітніх технологіях. Можна стверджувати, що всі педагогічні вміння та навички, які формуються під час навчання у виші, обов'язково повинні передбачати творчий рівень їх засвоєння. Разом з тим, необхідною умовою формування творчої готовності до інновацій є професійно-гуманістичний розвиток педагога, який передбачає позитивні зміни суб'єктивних образів „я-вихователь, яким я хотів би бути”. З цією метою доцільно використовувати методи активного соціально-психологічного навчання, тренінг емпатійних та рефлексивних якостей.

Готовність до авторських інновацій, що є виключно індивідуальними, вимагає педагогічного мислення, спрямованого на знаходження, продукування і розробку нових педагогічних технологій. Вона базується на особливостях індивідуальності педагога, здатності до створення нового. Необхідною умовою її формування є залучення педагога до науково-дослідної роботи. Не менш важливою є робота над розвитком гуманістичної спрямованості педагогів: формування готовності до доброзичливості у міжособистісних стосунках, зменшення акцентуації у відображенні власного типу стосунків, зміною „Я-концепції” з метою збільшення оптимальності, зниження прагнення до домінування, яке спостерігається у діяльності окремих педагогів, зокрема, з великим стажем роботи.

Порівняння даних, одержаних різними дослідниками (Ш. Амонашвілі, Є. Бондаревська, Т. Поніманська, В. Сластьонін та ін.) та аналіз їх у контексті вимог особистісно-орієнтованого підходу до виховання і навчання дітей дозволяє визначити такі показники готовності педагога до інноваційної діяльності: 1) усвідомлена потреба введення педагогічних інновацій на рівні власної педагогічної практики; 2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; 3) бажання створювати власні творчі завдання, методики, проводити експе-

риментально-пошукову роботу; 4) готовність до подолання труднощів як змістовного, так і організаційного плану; 5) наявність практичних умінь по освоєнню педагогічних інновацій та створенню нових.

Окрім того, нами визначено такі складові готовності педагогів інноваційної діяльності:

– **індивідуальні особливості педагогів-інноваторів** – загальний кругозір, педагогічна культура, знання сучасної психолого-педагогічної літератури, креативність, творчий підхід, постійне оновлення змісту діяльності, педагогічних технологій, знання та використання національно-регіональних особливостей в контексті виховної системи, здатність до самоорганізації, прогностичні здібності, уміння передбачати та прогнозувати розвиток інноваційних процесів;

– **мотиваційна спрямованість** – творчий інтерес до інновацій, сформована потреба у особистісних досягненнях; прагнення до професійного лідерства; очікування позитивної оцінки; створення ситуації успіху для колег позитивне відношення до творчості та творчих людей;

– **творчі, аналітичні, організаційні можливості** – знання та генерування ідей у полі інноваційної діяльності, володіння панорамою інновацій у закладі, регіоні, здатність долати інерцію в діяльності педагогічного колективу, незалежність суджень на засадах високого професіоналізму, здатність до співпраці з вченими та практиками (створення авторських програм та проєктів, володіння методами експериментальної роботи), здатність акумулювати та використовувати досвід творчо працюючих колег.

Дослідники інноваційної педагогічної діяльності (М. Лапін, М. Поташник, Н.Юсуфбекова та ін.) виділяють „життєвий цикл” педагогічних інновацій і зазначають, що кожному етапу цього циклу властиві специфічні закони та протиріччя. Етапи інноваційної діяльності та відповідні їм закони суттєві для розуміння та моніторингу інноваційної діяльності в системі освіти, а отже, для управління її розвитком: *1-й етап – зародження інновації*. Інновація на цьому етапі виникає як щось зовнішнє, що не торкається роботи суб'єкта. Нове може бути різного рівня: як думка, ідея і як реалізований зразок практичної діяльності. Перехід від ідеї до освоєних нововведень залежить від характеру авторства ідеї. *2-й етап – освоєння педагогічних інновацій*. Для даного етапу характерна тенденція до посилення потреби в новому педагогічному знанні та педагогічній діяльності. У цей час формулюється рішення про прийняття чи неприйняття інновації. Як свідчить практика, в педагогічних колективах відпрацьовані дві схеми прийняття рішення про нововведення.

Головним показником інновації є прогресивний початок у розвитку школи чи вишів у порівнянні із усталеними традиціями та масовою практикою, тому інновації в системі освіти пов'язані із внесенням змін до цілей, змісту, методів, технологій, форми та системи управління, стилів педагогічної діяльності та організації навчально-виховного процесу, системи контролю та оцінки рівня освіти, системи фінансування, навчального плану та навчальної програми, системи виховної роботи, діяльності педагога та студента (учня).

На нашу думку, оптимальним варіантом методичного супроводу інноваційної діяльності педагога є програма комплексних дій в межах однієї методичної теми, її складовими є напрями:

– систематизація інноваційної діяльності;

– розробка проєктів, програм, положень щодо реалізації інноваційної діяльності;

– розробка системи контролю за ходом та результатами експертизи та впровадження педагогічних інновацій;

– організація заходів, спрямованих на формування готовності педагогів до інноваційної діяльності;

– узагальнення досвіду інноваційної діяльності в регіоні;

– проблемно-орієнтований аналіз результатів інновацій.

Деталізуємо кожен із запропонованих напрямів:

1. Стартова оцінка досвіду педагогів (опитувальник):

Назвіть проблему (наукову тему), над якою Ви зараз працюєте; чим вона Вас приваблює? Чи розроблений вами план роботи над даною проблемою? Яку літературу Ви опрацювали, працюючи над проблемою? Які ідеї Ви запровадили в навчально-виховний процес?

2. Розробка нормативних документів для створення структур (творчої групи, наукової студії тощо); методичних документів, які забезпечують інноваційну, дослідно-експериментальну діяльність (Положення про інноваційну діяльність, вимоги до складання програми, рекомендації тощо); ознайомлення з веденням документації.

3. Розробка контролю за ходом і результатом експертизи та запровадження педагогічних інновацій (збір та обробка інформації про нововведення) – експертиза складених програм, відвідування запроваджених навчальних дисциплін з метою спостереження за реалізацією, визначених завдань, зазначених у інноваційних програмах, перевірка журналів, підведення підсумків за засіданнях кафедр, вченої ради тощо.

4. Організація заходів, спрямованих на підвищення рівня готовності педагогів до інноваційної діяльності – проведення професійних конкурсів (конкурс програм, занять, курсів, «Учитель року»; методичних конференцій, участь у районних та обласних конкурсах).

5. Систематизація та узагальнення досвіду інноваційної діяльності (публікації, виступи, відкриті заняття, творчі звіти, майстер-класи).

6. Проблемно-орієнтований аналіз результатів діяльності. До переліку рекомендованої звітності нами було віднесено: Положення про інноваційну діяльність, наказ про організацію інноваційної діяльності на навчальний рік, модифіковані і авторські програми, карти інноваційної діяльності, методичні рекомендації щодо оформлення програм, звіти.

Моніторинг серед студентів педагогічного вишу та педагогів полтавського регіону, включав проведення 3 напрямів дослідження:

- аналіз умов середовища для розвитку інноваційної діяльності;
- визначення рівнів оволодіння педагогами теоретичного та практичного застосування інноватики;
- сформованість здібностей педагогів до інноваційної діяльності.

Для дослідження першого напрямку було обрано методику оцінки рівня інноваційного потенціалу педагогічного колективу, анкета №1 (основними умовами середовища є матеріальні, фінансові, організаційні, психологічний клімат у колективі, стилювання, система навчання кадрів).

Дані інтерв'ювання засвідчили, що 39% педагогів (полтавський регіон, Україна) не володіють базовими інноваційними знаннями, новими технологіями; 12 – займаються різними інноваціями; 18% – відчують потребу у певній інновації, але намагаються впровадити її тільки 9% опитаних; 40% відчують невпевненість у своїх діях без спеціальної підготовки; 32% – не володіють знаннями з інноватики.

Нульовий та підсумкові зрізи моніторингу рівня оволодіння педагогами теоретичною інформацією з інноватики є такими:

- теоретична обізнаність до та після роботи (відповідно у дужках) 42 % (7%) не володіють інформацією; володіють – 56% (93%); 2% – не визначились;
- практична готовність – упроваджують ІТ – 7% (24%), упроваджують елементи ІТ – 12% (34%); готові впроваджувати – 22 % (12%), не впроваджують через відсутність відповідної підготовки – 25% (9%), не впроваджують через труднощі у вивченні інноватики – 34% (21%).

Для вивчення здібностей педагогів до інноваційної діяльності, і була використана карта педагогічної оцінки здібностей педагогів до інноваційної діяльності: мотиваційно-творча направленість, креативність, професійні здібності, індивідуальні здібності особистості. Нами використана методика «Здібності педагога до творчого саморозвитку».

Узагальнення результатів емпіричного дослідження, проведеного в 2009-2011 рр. серед 230 респондентів полтавського регіону (10 магістрантів, 80 студентах стаціонарної, та 30 студентів заочної форми навчання, 110 учителів-практиків), дозволило дійти наступних висновків:

Поняття «інновація», розуміється як «уведення нових технологій» – 67 % респондентів, як «впровадження нових методів, форм і прийомів у педагогічній діяльності» – 13 %, як «оновлення процесу навчання» – серед 15 % респондентів та 5-ма % респондентів як «процес, що призводить до якісного удосконалення нових ідей». У свою чергу, поняття «педагог-новатор» розуміли як педагог, «який використовує нові педагогічні технології у власній діяльності» – 98%, як «людина, яка пізнала себе, віднайшла в собі нові ідеї для втілення в життя, щоб довести результативність власної діяльності» – 2%.

Серед доцільних змін 58% респондентів відзначають режим роботи закладу, 30% вбачають у технологіях навчання та розвитку; а 1% респондентів вважають за необхідне змінити управління освітнім закладом.

Якщо говорити про готовність до запровадження нововведень у власній професійній діяльності, то 82% респондентів стверджують, що частково готові до опанування нововведень, не готові – 9%, готові – 3%; не визначились – 1%.

Визначаючи умови в конкретному навчальному закладі для розвитку інноваційної діяльності, відзначимо, що 34% респонденти визнали значущість психологічного клімату, 46% – систему навчання кадрів, 13% – матеріальні та фінансові; 7% – організації.

Вартісним для навчання інноваціям для респондентів є проведення методичних семінарів та практикумів – 68% респондентів, 11% обирають навчання на курсах, 14% прагнуть підвищення кваліфікації, 7% обирають самостійну роботу (самоосвіту).

Серед перешкод у опануванні та розробці інновацій, 12% респондентів назвали – відсутність часу; 54% – слаба поінформованість про інновації, 15% – відсутність теоретичних знань; 11% – відсутність новаторів у навчальному закладі; 4% – конфлікти в колективі; 4% – відсутність стимулювання.

Серед визначення рівнів компонентів готовності до інноваційної діяльності, були одержані наступні дані:

– *мотиваційно-творча спрямованість особистості* сформована в середньому у 78% респондентів на рівні 3,16 балів; у 15 % – на рівні 4,5, у 7 % – на рівні 2,3;

– *креативність* сформована у 56% респондентів на позначці 4,2 бала, у 36 % – 2,5, у 8 % – 3,8;

– *оцінка професійних здібностей учителя до здійснення інноваційної діяльності* визначена у 45% респондентів межах 2,6, у 37% – 3, 8, у 18 % – 3,1;

– *індивідуальні здібності особистості учителя* оцінюючи цей критерій та його показники було зафіксовано у 48% респондентів рівень 4,1 бали, у 32 % – 3, 4, 20% – 4,5.

У свою чергу, 86% респондентів визначили, що перебувають на рівні активного саморозвитку; 12% респондентів демонстрували відсутність усталеної системи саморозвитку; а 2 % опитаних мали зупинку саморозвитку.

Серед тем, які б становили значущість для респондентів, було зафіксовано такі: «духовна музика» – 4%, «методика написання віршів» – 6%, «автосправа» – 2%, «хореографія» – 23%, «образотворче мистецтво» – 11%, «акторська майстерність» – 37%, «режисура» – 14%, «артвізаж» – 3%.

У практичній діяльності найскладнішими є питання про критерії, показники інноваційної діяльності. Розробка критеріїв оцінки інноваційних процесів спрямована на створення механізмів їх управління на основі нових підходів:

– актуальність (відповідність інновації соціокультурній ситуації розвитку суспільства);

– новизна (ступінь оригінальності інноваційних підходів, комбінування існуючих форм, що у сукупності створює новизну);

– освітня значущість (ступінь впливу інновації на розвиток системи освіти в цілому);

– суспільна значущість (вплив інновації на розвиток системи освіти в цілому);
 – корисність та реалізованість (практична значущість та реалістичність інновації, її керованість).

Серед критеріїв готовності педагога до інноваційної діяльності можна визначити:

– критерій професійної компетентності педагога-інноватора (участь у практичних семінарах, конференціях, «круглих столах», наявність друкованих матеріалів з питань інноватики, вивчення та аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду, доступ до комп'ютерних технологій та Internet-ресурсів; «здатність учителя відтворювати свої інновації та фіксувати їх у власних виступах, обміні інноваційним досвідом, умінні презентувати свою ідею, висвітленні інноваційного досвіду у фахових виданнях та мас медіа»;

– критерій управління інноваційною діяльністю – відображає інноваційний зміст та технології управління діяльністю, стиль управління керівника, визначення стратегії розвитку закладу;

– критерій науково-методичного забезпечення освітнього процесу – характеризується фактом співпраці з науково-дослідними установами та представниками психолого-педагогічної науки;

– критерій інноваційної діяльності – наявність авторських програм, статей, методичних розробок. реалізація інноваційних програм, ініціювання нових ідей та їх виконання на науковому та організаційних рівнях, використання інноваційного потенціалу педагогів-науковців.

В умовах неоднозначності та неоднорідності парадигм освіти, множинності концепцій, різноманіття освітніх систем, інноваційних технологій та практик важко регламентувати діяльність педагогів-новаторів. Таким чином, моніторинг педагогічної діяльності сприяє вивченню потенціалу педагогів до організації та запровадження інноваційної діяльності. Окрім організованого методичного супроводу, для розвитку інноваційного процесу, необхідне вивчення умов освітнього середовища (визначальний аспект у прояві творчого потенціалу педагогів через реалізацію інноваційних програм в системі професійної підготовки).

Список використаних джерел

1. Лазарев В. С., Поташник М. М. Как разработать программу развития школы: Методическое пособие для руководителей общеобразовательных учреждений / В.С.Лазарев, М.М.Поташник. – М.: Новая школа, 1993. – 48 с.

2. Попова О. В. Інновації в сучасній педагогічній теорії та практиці // Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць / За заг. ред. акад. І. Ф. Прокопенка, чл.-кор. В. І. Лозової. – Харків: ХДПУ, 1999. – Вип. 9. – С. 10-15.

3. Сластенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность / В.В.Сластенин, Л.С.Подымова. – М.: ИЧП «Изд-во Магистр», 1997. – 308 с.

4. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики / Н.Р. Юсуфбекова. – М.: Просвещение, 1991. – 174 с.

5. Сластенин В. А. Опыт исследования проблемы формирования личности учителя советской школы в высшей школе / В.А. Сластенин // Проблемы подготовки студентов педвузов и университетов. – М.: Педагогика, 1976. – С. 4-39.

6. Сластенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе / В.А. Сластенин // Советская педагогика. – 1981. – № 4. – С. 76-84.

7. Кондрашова Л. В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися: учебн. пособ. / Л.В.Кондрашова – М.: Прометей, МГПИ им. В. И. Ленина, 1990. – 160 с.

8. Рудницька І. Проблема самореалізації вчителя: утвердження через інновації / І. Рудницька // Вища освіта України. – №2. – 2008. – С. 40-44.

9. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск: БГУ, 1976. – 176 с.

10. Кубіцький С. О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності: Автор. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.О. Кубіцький. – К., 2001. – 20 с.

11. Левитов Н. Д. О психических состояниях человека / Н.Д. Левитов. – М.: Просвещение, 1964. – 344 с.

12. Ширинский В. И. Воспитание у старшеклассников готовности к производительному труду в сфере промышленного производства: Автор. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.И. Ширинский. – М., 1975. – 22 с.

13. Поніманська Т. Нові аспекти педагогічної освіти / Т. Поніманська // Освіта. – 1998. – №51. – С.97.

Стаття надійшла до редакції 22. 01. 2011.

Волик Л.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленко, Україна

ГЕНЕЗИС СОСТОЯНИЯ ГОТОВНОСТИ ПЕДАГОГОВ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье раскрывается генезис и характеристика готовности педагогов к инновационной деятельности, сущность и значение, определяются ее компоненты.

Ключевые слова: педагог, образование, инновация, инновационные педагогические технологии, инновационная деятельность учителя.

Volyk L.

Poltava National Pedagogical University named after Korolenko, Ukraine

GENESIS OF PREPAREDNESS CONDITION OF TEACHERS TO THE INNOVATIVE ACTIVITY

In the article essence and values of the innovative activity of teachers, the component and the signs of innovative educator are analysed environments.

Keywords: teacher, education, innovation, innovative technologies of education, innovative activity of teacher.